

Gemaakt met Tiny Scanner

Sta voor je vak

Grote kans dat je dit schooljaar begint met te weinig spelers in het veld. In 2024 wordt het lerarentekort in het po nog veel groter, berekent Centerdata. Experts denken dat een onaantrekkelijk beroepsbeeld mede een rol speelt; naast meer salaris zou een register, hoe dat er ook uit ziet, de marktwaarde van het beroep kunnen vergroten. Daarom, het **lerarenregister afschaffen? Think again!**

Sommige leraren kijken met bewondering (of afgunst) naar de beroepsvereniging van logopedisten (NVLF), die met kwaliteitsregister en klachtenregeling lijkt te voldoen aan de normen voor een volwassen beroepsvereniging. **Voor logopedisten is het de gewoonste zaak van de wereld. Zodra ze hun diploma halen, komen ze in het beroepsregister** (achtduizend leden). De bedoeling is dat ze binnen vijf jaar zo veel bij- en nascholing doen dat ze overgaan naar het kwaliteitsregister (zesduizend leden). Janneke de Waal, NVLF-bestuurslid: 'Ons proces maakt duidelijk dat het van belang is je kennis bij te houden en op je handelen te reflecteren.' Hard werken is niet genoeg, met andere woorden, maar je moet jezelf de vraag blijven stellen: doe ik de goede dingen? 'Soms is dat best slikken hoor,' zegt De Waal. 'Tijdens mijn stage heb ik bijvoorbeeld wel vijftien behandelingen besteed aan het geïsoleerd oefenen van de mondspieren bij kinderen met articulatieproblemen. We leerden dat je daarna pas met ze mag oefenen om de juiste klanken te vormen. Maar vlak nadat ik van de opleiding kwam, werd uit wetenschappelijk onderzoek bekend dat die mondmotoriek oefeningen helemaal geen zin hebben: je moet gewoon rechtstreeks beginnen bij de klanken, functioneel oefenen dus. Ik las dat in een vakblad en in eerste instantie dacht ik: gut, dat heb ik dus al die tijd fout gedaan. Maar daarna beseft ik: nee, mijn vak is gewoon voortdurend in beweging en dus moet ik op de hoogte blijven van nieuwe ontwikkelingen.'

Om een registratie in het kwaliteitsregister te behouden, moet een logopedist elke vijf jaar 150 punten halen, ieder punt staat voor een tijdsinvestering van ongeveer een uur. Een derde aan geaccrediteerde, een derde aan niet-geaccrediteerde scholing en een derde aan eigen ontwikkeling als professional door bijvoorbeeld stagiairs te begeleiden of vakbladen te lezen. Registratie is niet verplicht (zoals dat voor artsen en verpleegkundigen in het BIG-register wel geldt), maar wordt door verzekeraars soms wel geëist voor vergoe-

ding. Volgens De Waal zijn de meeste praktiserende logopedisten vermeld in het NVLF-kwaliteitsregister. 'We komen uit de paramedische hoek, dus het onderbouwen van je handelen is bij ons gewoon onzeggend belangrijk. De enige manier waarop je dat kan aantonen, is door naar het register te wijzen.'

Dat gunt ze leraren ook. De Waal: 'Op de school waar ik werk, investeren leraren veel in hun eigen kwaliteitsverbetering. Dan denk ik: jullie doen al heel veel, als je het vastlegt in zo'n register kun je het aantonen. Dat zorgt ook voor positievere beeldvorming van het beroep.'

Catch 22

In onderwijsland is het een enorme worsteling om een vereniging vergelijkbaar met de NVLF van de grond te krijgen. Legendarisch is de poging van de Onderwijscoöperatie (OC, u weet wel: 'van, voor en door leraren') om als beroepsvereniging te poseren in de jaren tien. Het bleek vooral een onderonsje van vakbondsleiders met het ministerie van OCW en net iets te veel spindoctors. De wet op het lerarenregister die in februari 2017 door de Eerste Kamer werd aangenomen, was hun aller coproductie en een schrale zege bovendien. Geïnitieerd door staatssecretaris Dekker was hij bedoeld als 'stok achter de deur' voor de professionalisering van leraren. Maar aan draagvlak daarvoor bij leraren ontbrak het volledig (zoals de Raad van State al concludeerde in 2016), er werd zelfs gelogen over het aantal leraren dat zich liet registreren (de facto 33.023 in 2016 of 15.000 afhankelijk van hoe je telt, in plaats van ruim het dubbele dat de OC communiceerde). Wat het wantrouwen van veel leraren voedde, was dat accreditatie van scholing bij de OC zelf lag (in plaats van externe accreditatie zoals

'Leraren doen al veel, voordeel van register is dat je 't kunt aantonen'

bij de NVLF, zie hieronder) en dat de beoordelingen minstens ondoorzichtig waren. Ook het bijna gratis uitdelen van punten deed de geloofwaardigheid geen goed – wie zich destijds inschreef voor deelname aan het Lerarencongres van de OC kreeg bijvoorbeeld zijn registerpunten keurig in de e-mail thuisgestuurd, of je nou geweest was of niet.

De OC werd in voorjaar 2018 ontbonden. Een zeperd van tientallen miljoenen. Drie jaar later is het lerarenregister er nog, maar het is vrijwillig en leidt een slapend bestaan. De datum waarop het verplicht wordt, is door opeenvolgende kabinetten inclusief Rutte III vooruitgeschoven, uit angst voor oproer onder leraren.

Ook onder schoolbestuurders is het register weinig geliefd. De sectorraden hielden in het voortraject het verplichte register effectief buiten de deur, blijkt uit

het rapport *Uitbesteding van wetgeving*. Nu het lerarenregister er eenmaal ligt, willen zij straks niet gedwongen worden tot de consequentie om bijvoorbeeld onbevoegde leraren weg te moeten sturen. Scholen hebben

al te weinig personeel. Ook OCW zal trouwens niet snel aansturen op verplicht stellen van het register; het zou het lerarentekort alleen maar vergroten. Zo lijken OCW en de Nederlandse leraar verzeild geraakt in een klassieke catch 22: een kwaliteitsregister kan het imago van de beroepsgroep verbeteren, maar nadruk

op dit instrument en verplichtstelling strijkt zittende leraren en besturen zo tegen de haren in dat het kansloos lijkt.

Vlak voor de zomer dienden SP en SGP een initiatief-wetsvoorstel in om het lerarenregister definitief uit de wet te halen. Hoewel D66 twijfelde of dat wel nodig was (de bepalingen erover waren toch al een dode letter, aldus Paul van Meenen, *why bother?*), schrapte de Tweede Kamer het register deze zomer toch (alleen VVD, CU en CDA waren tegen). Maar nu is het spannend, de Eerste Kamer moet nog beslissen. Wat is wijsheid?

Van onderop

Opnieuw beginnen lijkt de beste oplossing, en draagvlak verwerven. Of het nou in de wet staat of niet.

In beroepsgroepen die er al langer over beschikken, is het nut van een register bewezen, legt jurist Renée van Schoonhoven (VU) uit. Denk aan gerespecteerde beschermde beroepen als advocaat, huisarts en accountant. 'Om beroepskwaliteit bij te kunnen sturen, moet je elkaar de maat durven nemen, en sancties afspreken als iemand niet voldoet.' Maar bij deze beroepsgroepen is zo'n register vaak wel het sluitstuk van een proces dat van onderop is begonnen.

Voor het onderwijs moet de beroepsgroep zelf nog de inhoudelijke criteria bepalen waaraan een leraar volgens het register moet voldoen voor (her)registratie. De organisatie die daarvoor verantwoordelijk was, bestaat immers niet meer. En vervolgens moet ze vaststellen: hoeveel nascholing is er nodig om je vak bij te houden, voor welke schoolsoort precies? Van Schoonhoven: 'Ik zou zeggen: laat het register voorlopig in de wet staan en oefen er een tijdje mee, spreek daarna met de minister af om de criteria die je onderweg samen ontwikkelt, algemeen bindend dus verplicht te verklaren. Uiteindelijk kan je dan naar een vorm van tuchtrecht door de beroepsgroep, maar dan heb je het over een traject van dertig, veertig jaar hoor.'

Cursussen scoren

De logopedisten laten de eisen waaraan scholing moet voldoen extern beoordelen (accrediteren) door de onafhankelijke Accreditatie Deskundigheidsbevorderende Activiteiten Paramedici (ADAP), die ook een handige scholingsagenda bijhoudt en een klachtenregeling beheert. NVLF-bestuurslid Janneke de Waal: 'We hebben er bewust voor gekozen om accreditatie en de klachtencommissie niet onder te brengen bij onze vereniging, maar bij de ADAP, zodat we zeker weten: we gaan niet ons eigen vlees keuren. Er zit wel een logopedist in de klachtencommissie, maar ook bijvoorbeeld een ethicus. Er is hoor en wederhoor en een bindende uitspraak. Allemaal redelijk transparant.' Van Schoonhoven vindt juist dat accreditatie in dit stadium echt bij de beroepsgroep van leraren zelf hoort. Hoe precies? 'Dat kan op verschillende manie-

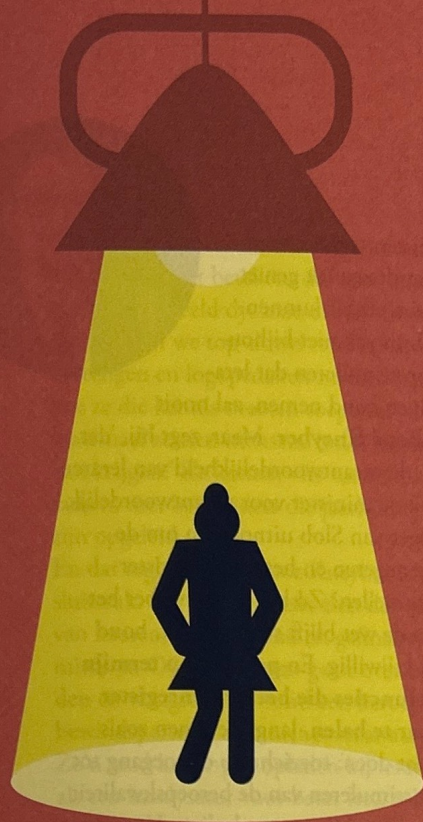
In andere beroepen is het nut van een register bewezen

Professioneel statuut

In de wet Beroep leraar en lerarenregister staat dat iedere school een professioneel statuut moet hebben, een set afspraken over zeggenschap en verantwoordelijkheden van schoolleider en leraren. Immers, de een heeft taken en bevoegdheden ten aanzien van wat in een school gebeurt, de ander heeft die zeggenschap in en rond de klas en in de interactie met de leerlingen. Voor de overlap en de raakvlakken daartussen moeten in het statuut goede afspraken worden gemaakt om te voorkomen dat een van de twee uit de bocht vliegt en op maandagochtend eenzijdig kan verordonneren: we gaan het vanaf nu hélemaal anders doen. Uit onderzoek van de inspectie blijkt dat slechts een ruime helft (55%) van de scholen over een professioneel statuut beschikt. De zeggenschap van leraren is dus bepaald onderuitgeput.

Lees op didactiefonline.nl een voorbeeld van een professioneel statuut.

Schotland, Finland en Nieuw-Zeeland werken al met een beroepsregister voor leraren.

ren. Destijds is rond het wetsvoorstel lerarenregister een ratingsysteem-app overwogen waarin leraren scholing kunnen bijhouden en beoordelen. Na verloop van tijd zie je dan wat ze belangrijk vinden voor hun beroepspraktijk en kun je daarover discussiëren als beroepsgroep, een puntensysteem ontwikkelen en misschien concluderen dat iedere leraar in vier jaar een aantal “moetjes” moet volgen.’

Wiskundeleraar en lid van de Onderwijsraad René Kneyber vindt zo’n ratingapp ‘een heel slecht idee. De effectiviteit van na- en bijscholing zit vooral in de verbinding met het schoolbeleid; wat werkt voor de ene docent of school, werkt niet voor de andere.’ Cursussen scoren is daarom zinloos.

Ook **Jan van de Ven**, medeoprichter van PO in Actie en een van de bekendste basisschoolleraren van Nederland, heeft er weinig fiducia in. ‘Er zijn nogal wat luchtkastelenbouwers die klinkklare geitenwollensokken-onzin verkopen in hun nascholing. Stel dat die als beste uit de bus komen? Ik zou daar wel wat van denken. Kijk, **professionaliseringstrajecten zijn een markt geworden, waar grof geld verdiend wordt** met goede maar ook slechte trajecten. Ik zou liever de beroepsgroep laten meekijken bij de accreditatie, ondersteund door een wetenschappelijke commissie. En laten we bovendien erkennen dat goed leraarschap altijd contextgebonden is. Je geeft niet per definitie goed onderwijs als je die geaccrediteerde leergang hebt gevolgd. *The proof of the pudding is in the eating.*’

Blik op buitenland

Kneyber ageerde destijds fel tegen de OC, maar is óók verklaard voorstander van een beroepsregister, niet als professionaliseringsinstrument, maar om de

toegang tot het beroep te bewaken: ‘Leraren zijn zelf verantwoordelijk om de kwaliteit van hun beroep hoog te houden. In landen als Schotland en Finland is zo’n register normaal en is er een beroepsethische code waarin je met elkaar afsprekt dat als je bepaald gedrag vertoont, je het beroep niet meer mag uitoefenen.’ Het zou goed zijn als leraren in Nederland het heft in eigen hand nemen, zegt hij, ‘maar mijn vertrouwen dat dat daadwerkelijk gaat gebeuren is vrijwel nihil. De meeste docenten zien zichzelf nu eenmaal als werknemers en niet als onderdeel van een beroepsgroep. Door de wijze waarop we het werk georganiseerd hebben en erover praten, is dat eigenlijk ook de realiteit voor 99% van de leraren.’ Mede om deze reden is het zinloos, denkt Kneyber, om bestuurders buitenspel te zetten in dit dossier. ‘Leraren gaan zelf over de vragen: wie mag dit beroep uitoefenen, wat is daarvoor nodig en wanneer mag iemand dat niet meer?’ Maar als die vragen beantwoord zijn, is een beroepsregister vooral een toezichthoudend orgaan dat de kwaliteit van leraren controleert. En daar kun je bestuurders best een rol in geven. In Nieuw-Zeeland bijvoorbeeld gebeurt dat ook, vertelt Kneyber. ‘Daar wordt eens in de vier jaar aan bestuurders gevraagd: functioneert deze docent nog steeds? Als het antwoord nee is, dan wordt er niet automatisch geconcludeerd “dat is een slechte leraar”, maar gaan ze onderzoeken wat er precies aan de hand is en beter

Houd je accreditatie zelf in de hand of beleg je die extern?

>>

‘Voor trotse beroepsgroep is ook minister verantwoordelijk’

kan. En de bestuurder verzamelt dan informatie uit de praktijk die met de beroepsstandaarden vergeleken kan worden.’ Betrokkenheid van de werkgevers bij het lerarenregister was voor veel leraren in het recente verleden juist een reden om zich ertegen te keren. Maar eigenlijk is die betrokkenheid juridisch niet meer dan logisch, legt Van Schoonhoven uit: ‘Zo hebben we

het in Nederland nou eenmaal ingericht. Onze onderwijswetten gaan uit van het bevoegd gezag en dan ligt het dus ook in de rede dat je aan de besturen vraagt om de persoonsgegevens voor een register aan te leveren en aan te vinken:

dit is een bekwame docent met een diploma. Vervolgens komt dat portfolio beschikbaar voor de docent om het aan te vullen met eigen cursussen, dan is het van diegene zelf.’

Vergeleken met andere landen is dat ook helemaal niet zo’n slechte constructie, zegt ze. ‘Eigenlijk zitten we in Nederland mooi in tussen het Franse model – de staat bepaalt, de leraar voert uit – en het Finse – leraren hebben de zeggenschap over het onderwijs. Leraren moeten er hier samen met lokale bestuurders iets moois van maken.’ Blijft natuurlijk de vraag hoe je van ‘werknemers’ trotse beroepsbeoefenaars maakt?

En hoe je daarbij een register voor mekaar bokst, dat draagvlak geniet en waarmee leraren elkaar kunnen afrekenen als ze hun vak niet bijhouden? Van onderop stimuleren dat leraren het heft in eigen hand nemen, zal nooit lukken, volgens **René Kneyber**. Maar, zegt hij, ‘dat is ook niet per se de verantwoordelijkheid van leraren alléén, daar is ook de minister voor verantwoordelijk.’ Zou hij de opvolger van Slob uitnodigen om de Tweede Kamer te negeren en het lerarenregister alsnog verplicht te stellen? Zó bedoelt Kneyber het niet. Of het nu in de wet blijft staan of niet, houdt het in ieder geval vrijwillig. En **probeer op termijn de verschillende functies die het lerarenregister nu heeft uit elkaar te halen**, langs de lijnen zoals de logopedisten dat doen: toezicht op de toegang tot het beroep en het stimuleren van de beroepskwaliteit door het bijhouden van bij- en nascholing. Voor dat laatste ziet Kneyber het liefst een lerarenorganisatie die gaat over nascholing en congressen, die kortom de beroepskwaliteit stimuleert. ‘Je kunt daar bijvoorbeeld ook lerarenbeurzen onderbrengen.’

Samen casus bespreken

Weer kan de beroepsvereniging van logopedisten als voorbeeld gelden. De NVLF faciliteert bijvoorbeeld kwaliteitskringen, waar logopedisten met dezelfde expertise hun professionaliteit verbeteren door samen

Met een register bewaak je bijscholing en de toegang tot het beroep.

Lerarencollectief

casussen te bespreken, richtlijnen door te pluizen en te bekijken: wat betekent dit voor ons? Er zijn kringen over bijvoorbeeld dyslexie of stemtherapie. De Waal: 'Zo kunnen we top-down *evidence-based* kennis inbrengen en logopedisten meteen handvatten geven hoe ze die kennis moeten toepassen. De kringen tellen maximaal zestien mensen, zodat ieders input een plek kan krijgen.' Ze komen vier tot acht keer per jaar samen, met begeleiders die jaarlijks door de NVLF zijn opgeleid.

En dat register dan? Voor Kneyber is dat vooral een sluitstuk. Hij zou het liefst zien dat een adviesraad van leraren, ondersteund en gefinancierd door de minister, OCW adviezen geeft over beroepsstandaarden en vraagstukken rond een beroepsregister waar de bewindspersoon zich niet zomaar aan kan onttrekken. Zo'n raad kan input ophalen bij leraren en fungeren als een katalysator voor beter lerarenbeleid. Op termijn zou dat moeten resulteren in een gezamenlijk gedragen register waar alle leraren in staan. Maar dan moet er nog wel veel water onder de brug door stromen, denkt Kneyber. 'Want **als de beroepsstandaarden in het register gelden voor alle sectoren, is het bijvoorbeeld wel gek als er nog salarisverschillen zijn tussen sectoren.**' Ga er maar aan staan.

Bloedgroepen bij elkaar

Zal een adviesraad van leraren zoals Kneyber voorstelt niet een Onderwijscoöperatie 2.0 worden? Hoe wil hij voorkomen dat straks weer de usual suspects met de minister aan tafel zitten? 'Een benoemingscommissie, zoals de overheid die ook bij andere adviesraden hanteert, kan de diversiteit waarborgen en mensen selecteren op basis van expertise en achtergrond, belangenvetegenwoordigers buiten houden en zorgen voor maatschappelijk perspectief door bijvoorbeeld ook mensen uit gemeentes en vakbond erbij te betrekken.' Dat klinkt allemaal als een behoorlijke uitdaging, vindt Jan van de Ven. Met PO in Actie bewees hij in 2018 samen met Thijs Roovers en anderen veel leraren te kunnen mobiliseren in onderwijsland. 'Al lukt dat beter met de slogan "Minder werkdruk, eerlijk salaris" dan wanneer je over het lerarenregister begint,' zegt hij eerlijk. 'Dan kijkt 80 tot 90% van de collega's je toch wat glazig aan.' Maar wie tijd en ruimte neemt, kan die beroepsgroep zich laten vormen, daar is hij van overtuigd. Niet vanuit achterafzaaltjes in het land, maar door gebruik te maken van online middelen en in de scholen zelf structuren op te bouwen. Zeker in het po, waar het Lerarencollectief dat uit PO in Actie voortvloeide een mooie basis biedt (zie ook kader op deze pagina). In het vo geeft hij brede beroepsgroepvorming nu weinig kans, omdat er zo veel verschillende bloedgroepen rondlopen en collega's vertegenwoordigd zijn in tal van losse beroeps- en vakverenigingen, eerste- en tweedegraads, regulier en hybride: 'Een mijnenveld. Maar je kunt het op den

Groeit het lerarentekort? Misschien kunnen we iets aan de bevoegdheden doen? Te weinig instroom op de pabo? De eisen kunnen vast wat lager! 'Omdat we als beroepsgroep onvoldoende zijn georganiseerd, er nog geen breed gedragen beroepsbeeld en goed ingevulde beroepsstandaarden zijn, worden we vaak ongewild een speelbal in dit soort discussies,' zegt **Sharon Martens**, voorzitter van het piepjonge Lerarencollectief. 'Maar als je niet wilt dat een ander zich op die manier met je bemoeit, moet je het zelf goed regelen. Daarom moeten we nu de verantwoordelijkheid nemen voor ons vak. En dat moet ook ergens meetbaar en navolgbaar zijn: dat is hoe wij in de toekomst een leraren- of kwaliteitsregister zien. Eerst moeten we als beroepsgroep tot een gedeeld beroepsbeeld en beroepsstandaarden komen.' Daarom wil Martens, zoals corona dat toelaat, weer naar scholen toe om met collega's te praten over het vak. Dit gaat tijd kosten, waarschuwt ze haar gesprekspartners op het ministerie en in schoolbesturen. Op termijn zou ze dan graag zien dat de beroepsgroep zelf accreditatie voor scholing regelt. Het team dat de criteria opstelt, zou representatief moeten zijn voor de beroepsgroep, dus inclusief academische en reguliere leerkrachten. 'We zijn er ook voor degenen die niet per se *evidence-informed* willen werken, maar wel goed nadenken over waarom ze iets doen in de klas.'

duur in het vo bestendigen door samen te werken met OCW, vakbonden en werkgevers. En de po-salarissen die nog steeds achterlopen op die in het vo moeten dan natuurlijk óók op de agenda staan.'

Het wantrouwen in de sector wordt de grootste hobbel, denkt Van de Ven. 'Dat is zo groot, naar Den Haag, naar de sectorraden.' Toch acht hij het niet onmogelijk met elkaar een beroepsbeeld te ontwikkelen dat mensen herkennen en van daaruit te komen tot nieuwe beroepsstandaarden en uiteindelijk

tot een register of portfolio. Niet als de stok achter de deur van Dekker ('wat een bullshit was dat, want er is geen enkele povera die níet professionaliseert'), maar als beroepsbescherming. Dit is van ons, dit onderhouden we, en hier gaan we ook op handhaven.

Leraren moeten dan wel bereid zijn naar zichzelf kijken, vindt Van de Ven, en loskomen van het calimerocomplex. 'Te vaak kijken we naar anderen als schuldigen: "de schoolbesturen" of "de sectorraden" of "de onderwijspolitiek", terwijl we dat uiteindelijk alleen maar kunnen zeggen als we er zelf alles aan gedaan hebben om te voorkomen dat we een speelbal worden.' Of zoals hij het eerder in parlementair uitdrukke: 'Als je niet méépraat, moet je later ook niet zeuren dat er alleen maar óver je gepraat wordt.' ■

'Als leraar moet je wel naar jezelf durven kijken'

Lerarenregister en -beleid: zie ook pagina 8 en 24.